

GLASOVNI SISTEM NEMAČKOG JEZIKA U NASTAVNOM PROCESU

Savremena nastava stranog jezika ne može se zamisliti bez negovanja pravilnog izgovora. Svaki jezik ima svoj glasovni sistem koji mu daje posebnu obojenost po kojoj se razlikuje od drugih jezika. Usvajanje njegovih glasovnih osobnosti ne može se postići samo slušanjem, pasivnim učešćem u nastavnom procesu, već i učestvovanjem u govoru, odnosno aktivnim učešćem; na taj način je moguće savladati nove artikulacione pokrete, kao i sve njihove kombinacije. Opšte je poznata činjenica da ista artikulacija ne izaziva iste teškoće onima koji govore različitim jezicima.

Specifičnost glasovne strukture nemačkog jezika, kome je posvećen ovaj rad, pričinjava dosta teškoća onima čiji je maternji jezik srpskohrvatski. To je razlog što se ovoj oblasti nemačkog jezika mora obratiti puna pažnja u nastavi uopšte, a početnoj posebno. Isto tako mora se imati u vidu činjenica da ni sluh nije dovoljno izoštren za novi glasovni sistem i da treba računati s periodom nediferenciranog usvajanja jezika. Dejstvo maternjeg jezika u početku je i suviše veliko tako da se, u stvari, čuju njegovi glasovi umesto stranih. Razlike između njihovih fonemskih struktura otežavaju i tačnu percepciju i adekvatnu artikulaciju. Tamo gde postoje strukturne razlike nagomilavaju se greške, greške i u govoru i u razumevanju.¹

Postepenim prelaženjem glasovnih osobnosti jezika na znanjački odabranom materijalu, uz odgovarajući metodički postupak, moguće je ubrzati njihovo savladavanje. U nastavnom procesu, međutim, izgovor se usvaja zajedno s ostalim jezičkim elementima, i morfološko-sintaksičkim i leksičkim. Nastavnik je taj koji treba detaljno da poznaje sva glasovna obeležja jezika koji usvajaju njegovi učenici jer svako ko hoće teorijski i praktično da ih savlada ili da ih prenese drugima mora — pored ostalog — da raspolaže temeljnim poznavanjem njegovih glasovnih osobnosti². Nastavnikov izgovor služi kao prvi izvor saznanja, a u određenim situacijama njegova je pomoć od prvorazrednog značaja. To se u nastavnom procesu dešava uvek onda kada se usvajaju novi glasovi, različiti od onih u maternjem jeziku, ali i identični, samo u neobičnim skupinama. Tada je neophodno dati detaljno objašnjenje, odnosno određeno uputstvo. Na taj način sprečava se pojednostavljivanje izgovora, upravo prenošenje fonološkog sistema maternjeg jezika, odnosno onog kojim se već raspolaže.

Fonološka interferencija ne vrši se proizvoljno; ona se javlja na osnovu određenih jezičkih zakonitosti. Drugim rečima, nastavnik treba da vodi računa o glasovnim pojavama i da ih objašnjava, naročito kad su u pitanju glasovi koji se teško izgovaraju ili koji po svom položaju ne odgovaraju glasovima u maternjem jeziku. Imajući u vidu da upravo prva saznanja podstiču motivaciju, pedagoški je uputno početi od kratkih jednostavnih rečenica, i to s glasovima, odnosno skupinama glasova, koje ne pričinjavaju veće teškoće pri izgovoru. U početnoj nastavi je neophodno ne samo da se jasno i precizno

¹ Kirsch, H. »Fremdsprachenunterricht und kontrastive Phonematik«, Glottodidactica 2, Poznan, 1967, S. 21.

² Dieth, E. »Vademekum der Phonetik«, Bern, 1968, S. 1.

govori već i da se potencira izgovor kako bi se »fonološki sluh iz časa u čas što bolje izoštravao».

U savladavanju pravilnog izgovora od pomoći su već pomenuta dodatna objašnjenja, naročito u vezi s načinom artikulacije, ali i pomoćna tehnička sredstva, pa i poređenja s maternjim jezikom. Uspeh u savladavanju svih glasovnih osobenosti nemačkog jezika, i ne samo njih, u nastavnom procesu zavisi i od jezičkog materijala i od spremne samog nastavnika, od njegove sposobnosti da nađe odgovarajući metodski postupak. Psihološki je opravdano početi od celine, odnosno od jednostavne rečenice, sadržajno poznate. Naime, i fonološki elementi se lakše savladaju na sadržajno poznatom gradivu. Međutim, radi što boljeg i pravilnijeg izgovora mogu se reči izvući iz rečenice s ciljem da se uvežbaju određene foneme, a zatim da se ponovo ubace u rečenicu.

Teškoće su u pogledu savladavanja pravilnog izgovora i, kako je već pomenuto, usled nedovoljno izoštrenog sluha za nove glasove. Naime, učenik misli da izgovara ono što čuje, odnosno on čuje samo ono što očekuje da čuje, što hoće da čuje, jer je na to naviknut. Pošto on nove foneme identifikuje sa sličnim fonemama u maternjem jeziku, mora najpre da stvori adekvatnu fonemsku kategoriju novog jezika upoređujući je s kategorijama u maternjem jeziku⁴.

Metodski je opravdano negovati ponekad prepoznavanje i reprodukovanje fonema i na rečima izvan konteksta, ali samo s poznatim značenjima. Pri tom se treba služiti onim rečima, a takvih je dosta, za čije značenje nije neophodan kontekst. Na takvim rečima mogu se uvežbavati upravo tipične glasovne osobenosti, na primer dugi i kratki vokali, i to putem opozicija⁵. Njihovom primenom u rečenici se, međutim, obuhvataju i drugi jezički elementi, na osnovu njihove morfološko-sintaksičke funkcije, pa ih valja i tako uvežbavati.

Izoštavanjem sluha i usvajanjem artikulacione baze nemačkog jezika može se postići gotovo identičan izgovor, ali samo u ranoj mladosti, do pretežno petnaeste godine⁶. Posle toga perioda opada sposobnost tačnog reprodukovanja glasovnog sistema, pa je tada dovoljno, a i ekonomično zadovoljiti se korektnim izgovorom, tj. takvim kojim se ne remeti razumevanje. Tada je bolje usmeriti rad na savladavanje drugih jezičkih elemenata, prvenstveno morfološko-sintaksičke prirode. Na tu činjenicu je neophodno ukazati kako se ne bi trošilo dragoceno vreme na usvajanje fonološke strukture jezika za koju ne postoje više odgovarajući uslovi; tu ne pomažu više ni najsavremenija tehnička objašnjenja, naročito o položaju govornih organa.

Izvor grešaka u izgovoru ne može se tražiti samo u fonološkoj interferenciji već i u dejstvu glasovnog sistema samoga nemačkog jezika. Prema tome, u nastavnom procesu mora se obratiti pažnja i na interlingvalne i na intralingvalne greške. To znači da je neophodno upoznavanje ne samo razlika između ta dva jezika već i same specifičnosti glasovnog sistema nemačkog jezika u

³ Zacher, O. »Deutsche Phonetik«, Leningrad, 1960, S. 33.

⁴ Hinkel, R. »Gegen das Prinzip der strikten Einsprachigkeit im Fremdsprachenunterricht«, Zielsprache Deutsch 3, 1960, S. 17.

⁵ Njemački jezik na pločama, izgovor i intonacija s recitacijama, 1955, Zagreb, str. 23—26.

⁶ Zabrocki, L. »Die kodematischen Grundlagen der Theorie des Fremdsprachenunterrichts«, Glottodidactica 1, Poznan, 1966, S. 30.

...izvodi da onaj ko uči jezik može da napravi više grešaka nego što...
...najbolja kontrastivna gramatika zasnovana je na analizi...
...samo deo grešaka treba tražiti u interferenciji prvog je-

...greške u izgovoru javljaju ne samo usled razlika između jezika...
...sistema samog jezika koji se uči, neophodno je upoznati tipič...
...jezika, uz napomenu da je osim toga veoma važno voditi...
...drugim faktorima, ne samo pedagoškim i pedagoško-psihološkim

Osobine obeležja nemačkoga glasovnog sistema

...naglasaka u nemačkom jeziku su vokali koji zajedno s jednim...
...često i s više njih, čine slogove. Slogovi mogu biti naglašeni...
...Karakteristično je za nemački jezik jasna i izrazita artikula...
...slogova, a slaba i nedovoljno jasna nenaglašenih. U stvari,...
...slogovi mogu da budu dugi i kratki, a nenaglašeni po pra...
...Važno je u nastavnom procesu imati na umu: da kvantitet...
...određuje njihov kvalitet...
...odnosno zatvorenost). U naglašenim slogovima su...
...dugi zatvoreni:

Bett [bet] Beet [be:t]

...naglasak je na osnovnom slogu, a on je najčešće i prvi, ostali slogovi su...
...naglašeni ili su nenaglašeni. Kako jačina glasa utiče i na njegovu visinu,...
...napre pri izgovoru napetost, a zatim sledi opuštanje. Ta osobe...
...jezika jasnije se sagledava na rečenici, i to na osnovu sloje...
...naglašavanja. Naime, u rečenici je najjače naglašen slog one...
...naglasak njenog smisla (*das Sinnwort*), ostali slogovi su slabije na...
...imaju sporedni naglasak, ili su nenaglašeni. Rečenica se deli...
...koji opet imaju svoje vrhunske reči, upravo slogove s na...
...glavnom naglasku rečenice. Između taktova su pauze,...
...označene samo kratkim predahom, ali ne i unutar govornih...
...činu intonaciju rečenice.

...nema mnogo naglašenih slogova, ali su oni jako naglašeni, a...
...slog ističe se iznad svih drugih. Pod naglaskom se podra...
...kretanje tona. Pri izgovoru dugih vokala...
...jačina glasa, ali ne i visina, ona ostaje nepromenjena...
...sloga predstavlja takođe tipičnu osobenost nemačkoga glasovnog...
...dugi vokali se izgovaraju do kraja, pa se zatim vezuju za...
...dok se pri izgovoru kratkih vokala granica pomera do sledećeg...
...na primer:

Gas-se

...Grundätzliches zur Fehleranalyse, PAKS 5, 1970, S. 1.

Rastavljanje, odnosno odvajanje reči koje počinju naglašenim vokalom, i to ne samo prostih već i izvedenih i složenih reči, pa i u rečenici predstavlja karakterističnu glasovnu pojavu, na primer:

ein Arbeiter [aen 'arbaetər]; *einatmen* [aena:tmən] *Abendessen* [a:bənt'esən]

Er war im Abteil [e:r va:r im 'aptael].

Postojanje diftonga i njihov izgovor takođe su posebna osobenost nemačkog glasovnog sistema; oni se izgovaraju ujedno i čine jednu glasovnu celinu:

ai, ei [ae] sastoji se od kratkog otvorenog [a] i kratkog zatvorenog [e], na primer: *Mai* [mae], *mein* [maen],

au [ao] sastoji se od kratkog otvorenog [a] i kratkog zatvorenog [o]: *Baum* [baom],

eu, äu [ø] sastoji se od kratkog otvorenog [ɔ] i kratkog zatvorenog [ø]: *neu* [nø] *Bäume* [bøme].

Aspiracija se javlja pri izgovoru konsonanata *p, t, k* kad se nađu na početku reči ili sloga ispred naglašenog vokala:

Post [p^hɔst] *Tuch* [t^hu:x] *Kost* [k^hɔst].

Ti se konsonanti tek posle aspiracije vezuju za vokale. Ipak u tome ne treba preterivati kako se ne bi zanemario izgovor vokala iza njih.

Odsustvo asimilacije pripada takođe glasovnim pojavama nemačkog jezika i u rečima i u rečenicama, suprotno od našeg jezika:

Fußball [fu:sbal] *Was bist du?* [vas bist du:]

Pretvaranje zvučnih konsonanata *b, d, g* u bezvučne *p, t, k* na kraju reči i ispred konsonanata pričinjava dosta teškoća pri usvajanju glasovnog sistema, jer se kao takvi ne čuju dovoljno jasno:

gab [ga:p] *und* [vnt] *sagt* [za:gt]

Veza konsonanata *n + g* izgovara se kao jedan glas [ŋ]; taj izgovor moguće je objasniti na vezi konsonanata *n + k*, gde se čuju oba glasa, pa onda preći na [ŋ], na primer:

sinken ['ziŋkən] *singen* ['ziŋən] *lang* [laŋ].

Karakteristična je razlika između izgovora glasa [h] (u pismu *ch*) koji se prema vokalu iza kojeg se nalazi javlja kao prednjonepčani [ç] i kao zadnjonepčani [x]. Ukazivanjem na mesto izgovora i na nizu primera mogu se oni jasno razlikovati i kao takvi usvojiti:

ich ['iç] *Buch* [bu:x], ali *Bücher* [by:çər].

Pravilan izgovor konsonanata uočava se u glasovnim skupovima, a ne pojedinačno, jer njihov izgovor i zavisi od glasova koji ih okružuju. Tipična obojenost nemačkog jezika, a time i njegova lepota ne zavisi samo od konsonanata već prvenstveno od njegovih vokala. Pri tom se ne sme smetnuti s uma i činjenica da se celokupan izgovor zasniva u stvari na samom naglasku; on je u nemačkoj rečenici slojevit.

Radi što pravilnijeg izgovora korisno je u nastavnom procesu voditi računa i o glasovnim razlikama između srpskohrvatskog i nemačkog jezika. Na osnovu kontrastivne analize moguće je zaključiti kojim se glasovnim osobenostima nemačkog jezika mora obratiti posebna pažnja. Na određeni broj teškoća u savladavanju nemačkog glasovnog sistema ukazalo je i nekoliko germanista iz naše zemlje⁶, pa se na osnovu svih tih rezultata može brže i efikasnije stići do cilja. Objašnjenja skraćuju put do saznanja, odnosno do shvatanja suštine glasovnog sistema; pomenuti rezultati služe kao osnova za pronalaženje najkraćeg puta. Mnogo je duži put, odnosno period usvajanja glasovnih osobenosti, ako se zasniva samo na podražavanju tuđeg izgovora, čak i uz pomoć najsavremenijih tehničkih sredstava.

Vokali i diftonzi. U nemačkom jeziku treba, pre svega, savladati razliku između zatvorenih i otvorenih vokala. Teškoće pri izgovoru pričinjavaju u stvari nemački zatvoreni vokali [i:], [e:], [u:], [o:]. Naime, jednostavnost izgovora srpskohrvatskih vokala, odnosno njihove varijante otvorenosti, javljaju se kao prepreka za savladavanje pomenutih zatvorenih vokala; njihova zatvorenost teško se postiže. Pedagoški je preporučljivo početi od sličnih, a to znači od otvorenih, uz napomenu da su oni u nemačkom jeziku nešto otvoreniji.

Od zatvorenih vokala bolje je poći od onih koji su neznatno zatvoreni, a to su [a], [i], [u], da bi se zatim usvojili i znatno zatvoreniji, kao što su [u:] i [o:], na primer:

nun [nu:n] schon [ʃo:n].

Poluglas [ə] je tipičan za nemački jezik, a javlja se veoma često, i to u nenaglašenim slogovima i pre svega u nastavcima. Pošto on ne postoji u srpskohrvatskom jeziku, treba obratiti pažnju na njegov jedva čujni izgovor, ali nikako ne dopustiti ni njegovo izostavljanje. Skloni smo ili da ga izgovorimo kao pun glas ili da ga sasvim izostavimo, što ne odgovara prirodi nemačkog jezika.

Pomućenih vokala nema u srpskohrvatskom jeziku, pa je neophodno ukazati na njihov način izgovora. Vokal [ä] ne predstavlja neke veće teškoće; on je uvek otvoren i kad je kratak i kad je dug. Međutim, kad je dug, onda je još otvoreniji od našeg glasa [e]. Pravilan izgovor vokala [ö] postiže se ukazivanjem na način izgovora, odnosno usne se nameste za izgovor [o], a izgovori se [e]. Usne se pri tom ne samo zaokrugle već i isture. Za izgovor vokala [ü] usne se nameste kao da će se izgovoriti [u], a izgovori se [i].

U nastavnom procesu može se postići uspeh u tom pogledu i naglašavanjem značaja pravilnog izgovora pomućenih vokala i iz semantičkih razloga, a ne samo radi lepote jezika:

vier [fi:r] für [fy:r]
sägen [zɛ:gən] Segen [ze:gən]
lesen [le:zən] lösen [lø:zən].

⁶ „Lernschwierigkeiten in der deutschen Aussprache“, Teil III, Goethe-Institut, München, 1976, S. 98—99.

Veza konsonanata $n + g$ izgovara se u nemačkom jeziku kao jedan glas [ŋ] koji kao takav ne postoji u srpskohrvatskom jeziku:

lang [laŋ]

On se najlakše usvaja ako se počne s usvajanjem $n + k$, gde se pored njega izgovara i glas [k], dakle:

sinken [ziŋkən], zatim singen [ziŋən]
Bank [baŋk] bang [baŋ], itd.

U našem jeziku ne postoji ni glas [ç], koji je tipičan za nemački jezik i razlikuje se od nama bliskog [x]. Glas [ç] može se objasniti ukazivanjem na mesto izgovora tako da se shvati da je on prednjonepčani i da se ne izgovara kao [x], odnosno zadnjonepčani, na primer:

mich [miç] doch [dɔx].

U našem jeziku nema ni diftonga, pa je neophodno uočiti njihove osobenosti odnosno njihov način izgovora, tj. da oni čine celinu i da se, prema tome, ujedno izgovaraju. Naime, postoji sklonost da se oni pod uticajem našeg jezika odvojeno izgovaraju, tj. kao [aj], [au] i [oj], umesto [ae], [ao] i [ɔø].

Na aspiraciju konsonanata p , t , k , koja ne postoji u našem jeziku, a koja se javlja ispred naglašanih vokala na početku reči ili sloga, mora se ukazati u nastavnom procesu; ona se nedovoljno čuje, naročito u početku učenja jezika. Ti se konsonanti vezuju za vokale tek posle izvršene aspiracije. Potenciranjem njihovog izgovora i ukazivanjem na tu glasovnu osobenost nemačkog jezika postiže se uspeh.

Odsustvo asimilacije karakteristično je za nemački jezik, za razliku od našeg koji upravo obratno ima prema njoj sklonosti, na primer:

Fußball [ˈfuːsbal] Luftdruck [ˈlʊftdʁʊk].

Prema tome, nema pretvaranja zvučnog konsonanta u bezvučni, ni obratno, kad se nađu jedan pored drugog. Konsonanti se uopšte jasno, razgovetno i odvojeno izgovaraju i kad se nađu u grupi:

aussprechen [ˈaʊsˌprɛçən] Todesstunde [toːdəsˈftʊndə]
Herbsttag [ˈhɛrpsˌtɑːk], itd.

Pretvaranje zvučnih konsonanata b , d , g u bezvučne p , t , k na kraju reči i ispred konsonanata strano je našem jeziku, pa se kao takvo mora svesno usvojiti. Ako se na tu glasovnu pojavu ne upozori, ona ostaje veoma dugo nezapažena usled nedovoljno izoštrenog sluha, na primer:

gib [giːp] und [vnt] sagt [zaːkt].

Konsonant r izgovara se manje energično nego u našem jeziku, tj. s nešto manje vibracija, i na početku reči i sloga, a sa sasvim slabim vibracijama, gotovo nečujno, na kraju reči i posebno u krajnjim nenaglašenim nastavcima.

Naročite teškoće predstavlja izgovor glasa [h] na početku reči i sufiksima *-haft*, *-heit*. On s naglašenim vokalom čini, u stvari, celinu, tako da se jedva čuje. To je bezvučni konsonant koji se u nemačkom jeziku sveo samo na stepen daha. Mi smo skloni da ga izgovorimo kao naše [h], kao zadnjonepčani konsonant, što svakako treba izbegavati.

Pravilo da se svaki konsonant jasno izgovori, čak i u grupi, važi i za glasovnu skupinu *pf*, naročito na početku reči (nešto lakše na kraju), pa je neophodno uložiti određeni napor da se ova glasovna pojava savlada:

pflegen ['pflɛ:gən] schimpfst [ʃimpfst].

Odvojeni izgovor svake reči koja počinje s naglašenim vokalom, bilo da je prosta, izvedena ili složena, predstavlja pravu suprotnost u odnosu na naš jezik u kome dolazi do spajanja i mora se kao takva usvojiti:

ich ['ɪç] geehrt [gə'ɛ:rt] Mittagessen [mɪtak'ɛsən].

Ne ulazeći u sve glasovne pojedivosti našeg i nemačkog jezika, već ističući samo njihove suštinske razlike, želeli smo da upozorimo na to kako se one mogu prevazići ako se primeni odgovarajući metodski postupak. Ujedno se iz navedenog mogu sagledati i ograničene mogućnosti učenja nemačkog jezika, i ne samo njega, samo kroz razlike. U određenim situacijama pomaže poznavanje razlika i pozivanje na njih, ali ipak ograničeno. Naime, prece-njujući ulogu kontrastivne analize jezika i njene rezultate, zanemarene su tipične karakteristike glasovnog sistema samog jezika. Greške se, kao što je već pomenuto, ne javljaju samo usled razlika u jezicima već i zbog osobenosti glasovnog sistema samog jezika.

* * *

Tokom usvajanja nemačkog jezika neophodno je nastojati da se steknu opšti pojmovi o njegovim glasovnim osobenostima i da se usvoje. To, pre svega, znači da se oseti njegova specifična obojenost, koju mu daju, pored drugih glasovnih elemenata, njegovi vokali. Naime, pravilno izgovoreni vokali čine lepotu nemačkog jezika i zato im treba u nastavnom procesu obratiti punu pažnju. »Tendencija da se samo konsonantima pridaje naročita važnost pred-rasuda je...«⁹ U nemačkom jeziku je izražena naklonost ka zatvorenim vokalima, za razliku od našeg jezika koji ima sklonosti ka otvorenim. Prema tome, tu zatvorenost vokala treba negovati i uvežbavati.

Ne samo obojenost nemačkog jezika nego i svi drugi elementi izgovora postižu se slušanjem, učestvovanjem u govoru, ali i čitanjem. Tek pismo pomaže učeniku da ono što sluša pretvori u reči, dođe do granica fonema i pomaže mu da shvati reči. Učenik kome se u početku učenja jezika uskraćuje pisanje, ume već da piše i čita — za njega je jezik uvek pismo — i on na svojoj ruku realizuje glasove i reči stranog jezika¹⁰.

Ne samo da učenici umeju da čitaju i pišu i da im to smeta što ne mogu da zapišu ono što usmeno nauče, već ih takav način rada upućuje na mehaničko usvajanje jezika i ne dopušta im, bolje reći, ne omogućuje im da se jezikom bave i kod svojih kuća; oni ga ne uče kao druge predmete. Na tu pojavu upozoreno je još 1962. godine u jednom našem članku, a u vezi s dužinom oralnog perioda učenja stranog jezika.¹¹

Dodali bismo i to da se čitanjem, dakle na tekstu, dolazi brže do saznanja da je naglasak u nemačkom jeziku na semantički najvažnijoj reči, čak i pre-fiksi koji čuva svoje osnovno značenje, a kad ga izgubi, gubi naglasak. I svi

⁹ Kerndter, F. »Aussprache und Schriftbild im Anfängerunterricht bei Franzosen«, Deutsch für Ausländer 5/6, 1962, S. 152.

¹⁰ Butzkamm, W. »Praxis und Theorie der bilingualen Methode«, Heidelberg, 1980, S. 57.

¹¹ Arsenijević, N. »Prilog proučavanju oralne nastave«. Nastava i vaspitanje, br. 7-8, Beograd, 1962.

drugi elementi izgovora sagledavaju se i lakše usvajaju na taj način, a tako se oseti i intonacija rečenice. Ona je odavno priznata kao važan deo nastave stranih jezika uopšte, a nemačkog jezika posebno. Pravilan izgovor najefikasnije se, prema tome, postiže na rečenicama, odnosno na u tu svrhu pripremljenim tekstovima. Ako se vežba samo na pojedinačnim rečima, onda se teško prelazi na rečeničnu intonaciju. U rečenici se ne mogu svi naglašeni slogovi izgovarati na isti način — to stvara monotoniju i protivi se prirodi nemačkog jezika; u njoj se uvek mora izdvojiti najvažnija reč, upravo slog u njoj. Razlika između naglasaka osnovnog i sporednog sloga je velika, veća nego i u jednom evropskom jeziku¹².

Jezički materijal mora odgovarati ne samo dobu i interesovanju učenika već treba da bude ujedno podesan za metodske obradu. Atmosfera stvorena posredstvom nastavnika i zanimljivog gradiva treba da doprinese podsticanju motivacije učenika za učenjem. Odlika savremene nastave uopšte, a stranog jezika posebno, ogleda se u tome što učenik postaje u njoj aktivniji, on postaje pravi saradnik, pa ga u tom treba i podržavati.

Usvajanje glasovnog sistema nije i ne može da bude cilj nastave, već samo jedan njen deo, ali onaj osnovni koji pomaže da se ovlada jezikom u celini. Dobro vođenim nastavnim procesom misli se i pri usvajanju glasovnog sistema i na druge jezičke elemente, ne samo morfološko-sintaksičke nego i leksičke, pa se oni njime i obuhvataju.

To je ujedno razlog što se jezičkom gradivu, a i metodom postupku mora prići veoma odgovorno. Odmeravanje i jednog i drugog vrši se prema dobi učenika i postavljenom cilju učenja jezika. Što su učenici stariji, to im više odgovara usvajanje jezika na osnovu njegovih zakonitosti. Motivaciju odraslih, međutim, ne podstiče samo odabrani jezički materijal i odgovarajući metodski postupak već sam cilj učenja stranog jezika; njih interesuje krajnji rezultat.

LAUTSYSTEM DER DEUTSCHEN SPRACHE IM UNTERRICHTSPROZESS

Zusammenfassung

Die Verfasserin weist auf die Bedeutung der richtigen Aussprache im modernen Fremdsprachenunterricht hin und stellt die für den Serbokroatisch sprechenden Schüler schwierigen deutschen Laute dar.

¹² Drach, E. »Deutsche Aussprachelehre für den Gebrauch im Ausland«, Frankfurt a. M., 1931, S. 15.

